

CONSILIUL MUNICIPAL CHIȘINĂU

DECIZIE

nr. _____

din _____

Cu privire la înscrierea în Registrul monumentelor istorice de categorie locală din municipiul Chișinău a obiectivului arheologic și instalarea unui însemn arhitectural-informativ pe bd. Grigore Vieru, 11

Având în vedere materialele prezentate de către Agenția Națională Arheologică nr. 09 din 21.02.2022, în temeiul art. 6 (3) din Legea nr. 136/2016 „Privind statutul municipiului Chișinău”, art. 11(3) și art. 19 (1) din Legea nr. 1530/1993 „Privind ocrotirea monumentelor”, art. 14 (2) lit. b-d), v) și art. 14 (3) din Legea nr. 436-XVI/2006 „Privind administrația publică locală”, luând în considerație prevederile anexei nr. 2 la decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 10/9 din 04.12.2014 „Cu privire la aprobarea Registrului monumentelor istorice de categorie locală din municipiul Chișinău și reglementărilor privind criteriile de evaluare, utilizare și protejare a patrimoniului cultural construit de categorie locală”, avizul Comisiei pentru reglementarea denumirilor urbane din Chișinău nr. 12 din 14.09.2021, Consiliul Municipal Chișinău DECIDE:

1. Se clasează ca monument istoric în Registrul monumentelor istorice de categorie locală din municipiul Chișinău obiectivul arheologic cu denumirea “Ruinele clădirii Muzeului Bisericesc (Casa eparhială, casa lui Teodor Sabău) situat în Nucleul istoric al orașului Chișinău, sectorul Rîșcani, bd. Grigore Vieru, 11, în categoria – monument arheologic, cu codul - ChCi 3.3-7.4.

2. Se acceptă continuitatea cercetărilor arheologice în zona Vechiului Sobor al orașului Chișinău și inițierea unui proiect de conservare și muzificare a urmelor clădirilor dispărute (biserica „Arhanghelii Mihail Gavriil (Catedrala Veche)” și Muzeul Bisericesc), pe terenul din adiacența Teatrului „Eugen Ionesco” din bd. Grigore Vieru, 11, mun. Chișinău.

3. Se permite amplasarea însemnului arhitectural-informativ istoric al clădirilor dispărute menționate în pct. 2 al prezentei decizii, conform anexei.

4. În calitate de beneficiar al lucrărilor menționate în pct. 3 al prezentei decizii se numește Pretura sectorului Rîșcani. Cheltuielile pentru proiectarea și realizarea lucrărilor, inclusiv de amenajare a terenurilor adiacente, vor fi acoperite din mijloacele bugetare, extrabugetare, donații și sponsorizări.

5. Direcția generală arhitectură, urbanism și relații funciare:

5.1. Va conlucra cu Agenția Națională Arheologică, în scopul inițierii unui proiect de conservare și muzeificare a urmelor clădirilor dispărute menționate în pct. 2 al prezentei decizii;

5.2. Va întocmi în termene rezonabile, de la data publicării prezentei decizii, Notificarea și obligația privind protejarea monumentului istoric în conformitate cu prevederile anexei nr. 2 la decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 10/9 din 04.12.2014 și o va înmâna proprietarului terenului cu nr. cadastral 0100418.014 din bd. Grigore Vieru;

5.3. Va elabora actele permisive pentru proiectarea și amplasarea însemnului arhitectural-istoric menționat în pct. 3 a prezentei decizii.

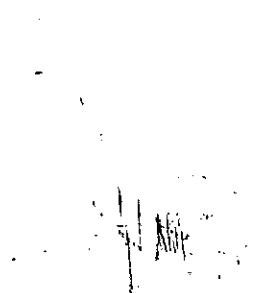
6. Prezenta decizie va fi adusă la cunoștința populației prin intermediul mass-mediei locale în termen de 3 zile de la data aprobării.

7. Viceprimarul de ramură al municipiului Chișinău va asigura controlul executării prevederilor prezentei decizii.

PREȘEDINTE DE ȘEDINȚĂ

SECRETAR INTERIMAR
AL CONSILIULUI

Adrian TALMACI

APROBAT:
Arhitect-şef
al municipiului Chişinău

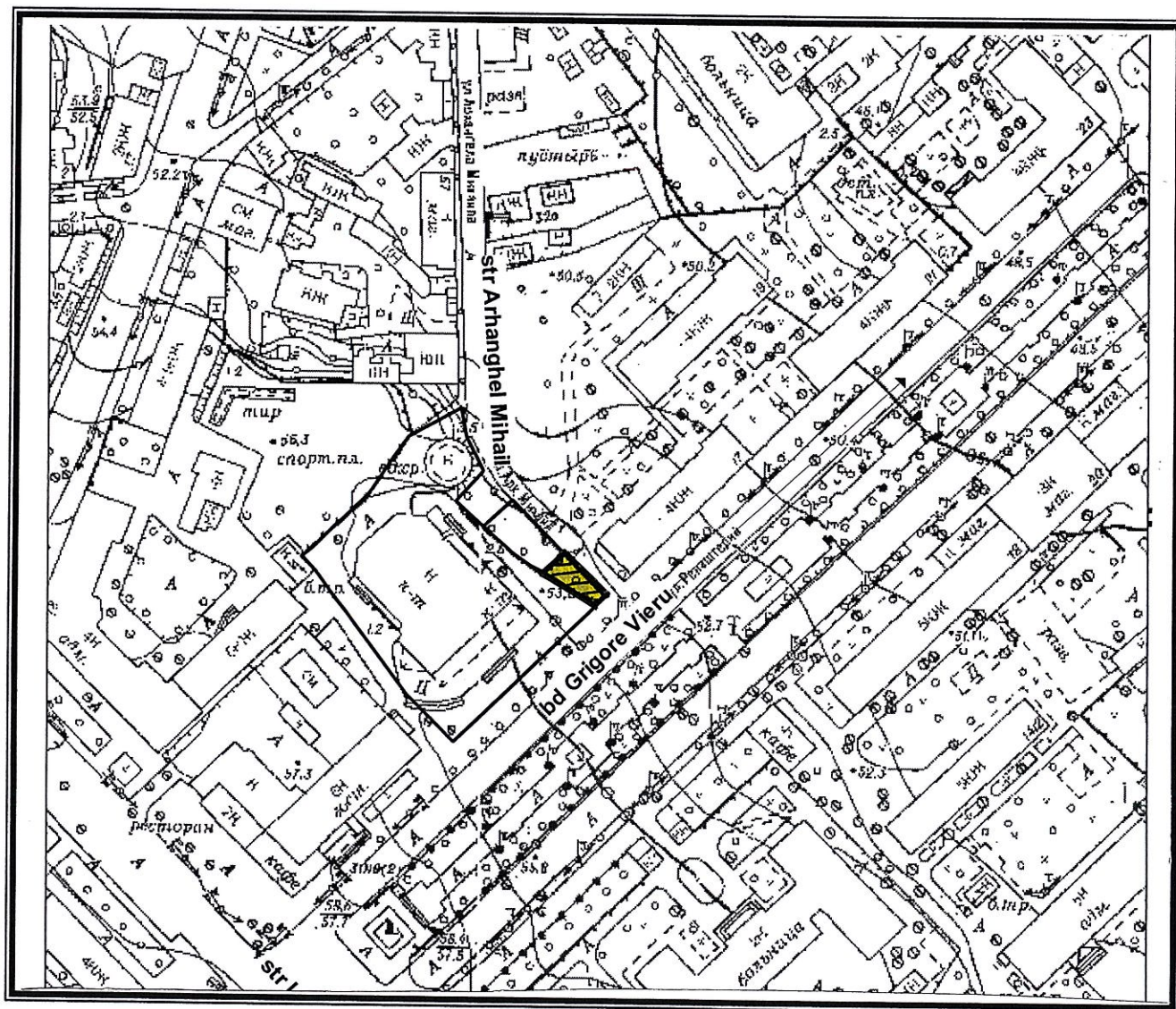
S. Dogotaru
Svetlana Dogotaru

PLANUL LOTULUI

privind înscrierea în Registrul monumentelor istorice de categorie locală din municipiul Chişinău a obiectivului arheologic şi instalarea unui însemn arhitectural-informativ pe bd. Grigore Vieru, 11

sectorul Râşcani

Aria terenului _____ scara 1:2000, planşa nr. 42, 43

Şeful secţie interimar	Eugenia Liubomeiscaia	<i>E. Liubomeiscaia</i>
Specialist principal	Nina Şubernetcaia	<i>N. Şubernetcaia</i>

SECRETAR INTERIMAR AL CONSILIULUI

Adrian TALMACI

SEMNE CONVENȚIONALE LIMITA EXISTENȚĂ A CENTRULUI IS HOTARELE COMPLEXELOR REZIDEI

NOTĂ INFORMATIVĂ
la proiectul de decizie
„Cu privire la înscrierea în Registrul monumentelor istorice de categorie locală din municipiul Chișinău a obiectivului arheologic și instalarea unui însemn arhitectural-informativ pe bd. Grigore Vieru, 11”

1. Solicitant: Agenția Națională Arheologică

2. Adresa terenului: bd. Grigore Vieru, 11

3. Conform Planului urbanistic general al orașului Chișinău, aprobat prin decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 68/1-2 din 22.03.2007, zona examinată este amplasată în zonă cu funcții comasate (rezidențială, administrativă, comercială/prestări servicii) a sectorului Râșcani, în nucleul istoric al Chișinăului, monument de importanță națională, inclus cu nr. 308 Chișinău, în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1531-XII din 22.06.1993.

În rezultatul cercetărilor realizate în preajma edificiului Teatrului Național “Eugene Ionesco” din bd. Gr. Vieru, 11, conform Raportului tehnico-științific privind cercetările arheologice a zonei Vechiului Sobor al orașului Chișinău, bd. Grigore Vieru, 11, elaborat de dr. hab. Sergiu Mustață, au fost descoperite și parțial cercetate fundațiile unui edificiu și trei structuri subterane din piatră ale fostei clădiri a Muzeului bisericesc, demolate în anii 1960.

4. Pentru operare de modificări în Registrul monumentelor de importanță istorice de categorie locală din municipiul Chișinău: se propune clasarea ca monument istoric obiectivul arheologic cu denumirea “Ruinele clădirii Muzeului Bisericesc (Casa eparhială, casa lui Teodor Sabău) situat în Nucleul istoric al orașului Chișinău, sectorul Râșcani, bd. Grigore Vieru, 11, în categoria – monument arheologic, cu codul - ChCi 3.3-7.4., cu amplasarea unui însemn arhitectural- informativ pe bd. Grigore Vieru, 11 (conform anexei) și continuarea cercetărilor arheologice în zona Vechiului Sobor al orașului Chișinău și inițierea unui proiect de conservare și muzificare a urmelor clădirilor dispărute (biserica „Arhanghelii Mihail Gavriil (Catedrala Veche)” și Muzeul Bisericesc), pe terenul din adiacența Teatrului „Eugen Ionesco” din bd. Grigore Vieru, 11, mun. Chișinău.

5. Temeiul juridic:

- demersurile Agenției Națională Arheologică nr. 04 din 26.01.2022, nr. 09 din 21.02.2022;
- dosarul studiului arheologic Nucleul istoric al Chișinăului, obiectiv: Muzeul bisericesc cu nr. inventar 01/2022;
- avizul Comisiei pentru reglementarea denumirilor urbane din Chișinău nr. 12 din 14.09.2021;
- nota informativă a Institutului de Istorie nr. 5/3 din 13.01.2021;
- fișa de avizare emisă în baza procesului-verbal al ședinței Consiliului Național al Monumentelor Istorice nr. 02 din 22.02.2021;
- Legea nr. 1530/1993 „Privind ocrotirea monumentelor”,
- decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 10/9 din 04.12.2014 „Cu privire la aprobarea Registrului monumentelor istorice de categorie locală din municipiul Chișinău și reglementărilor privind criteriile de evaluare, utilizare și protejare a patrimoniului cultural construit de categorie locală”,

Șef al Direcției generale arhitectură,
urbanism și relații funciare

Svetlana Dogotaru

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CHIȘINĂU

nr. 12 din 14.08.2021

la nr. _____ din _____

AVIZ

Ca urmare a desfășurării ședinței Comisiei pentru reglementarea denumirilor urbane din Chișinău, din data de 14 septembrie 2021, ținem să vă informăm următoarele.

Se aprobă avizul favorabil la propunerea privind edificarea unui însemn arhitectural pe locul unde s-a aflat biserica Arhanghelii Mihail și Gavriil.

Comisia a votat: Pro – 10, contra – 0 , s-au abținut – 0 .

Vicepreședintele Comisiei
Secretar interimar al
Consiliului Municipal Chișinău

Adrian TALMACI

Secretarul Comisiei
șef al Direcției Cultură

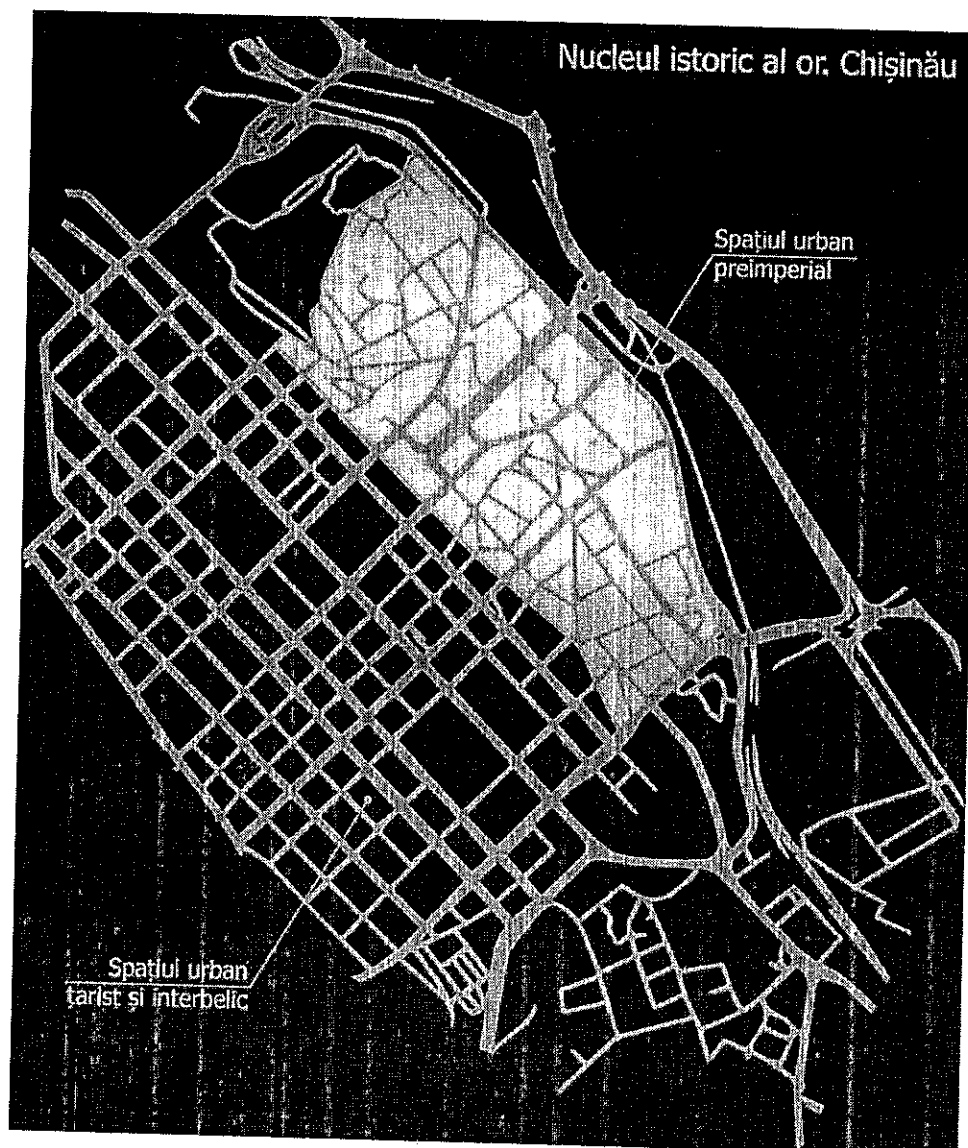
Valentina VOLONTIR

DOSARUL SITULUI ARHEOLOGIC

NUCLEUL ISTORIC AL CHIȘINĂULUI,

Obiectiv: Muzeul Bisericesc

Nr. inventar: 1/2022

Chișinău - 2022

Fișa de evidență a documentelor și materialelor din dosar

Dosarul sitului arheologic Nucleul istoric al chișinăului, obiectiv: Muzeul bisericesc, cu nr de inv. 01/2022 cuprinde următoarele materiale și documente:

1. Fișa sitului/obiectivului arheologic pag. 2-3
2. Extras din Registrul bunurilor imobile privind terenul de pe adresa mun. Chișinău, sector Râșcani, bulevardul Grigorie Vieru, nr. 11 pag. 4
3. Act de expertizare a sitului pag. 5-6
4. Informații privind cercetarea arheologică a sitului pag. 7
5. Plan de situație cu amplasamentul obiectivelor Muzeul bisericesc și a Vechiului Sobor (autor Andrieș Mihai) pag. 8
6. Plan de situație a zonei Vechiului Sobor (după N. Ischimji) pag. 9
7. Fotografie aeriană verticală asupra Muzeului Bisericesc și Vechiului Sobor (anul 1944) pag. 10
8. Ortofotoplan cu marcarea locului obiectivului Muzeul bisericesc pag. 11
9. Vederi asupra clădirii Muzeului bisericesc, în timpul și după reparația din anul 1942 pag. 12
10. Vederi asupra clădirii Muzeului bisericesc, anul 1942 pag. 13
11. Vederi asupra Vechiului Sobor și a Muzeului bisericesc, foto anii posbelici pag. 14
12. Secțiunea II, ruinele Muzeului Bisericesc, fotografiile realizate în cursul cercetărilor arheologice din noiembrie 2021 pag. 15
13. Secțiunea II, treptele intrării laterale în Muzeul Bisericesc și pivnița mare din subsolul Muzeului Bisericesc, foto noiembrie 2021 pag. 16
14. Secțiunea II, pivnița mare din subsolul Muzeului Bisericesc și trecerea în pivnița 2, foto noiembrie 2021 pag. 17
15. Secțiunea II, pivnița 2 din subsolul Muzeului Bisericesc și trecerea în pivnița 2, foto noiembrie 2021 pag. 18

Fișa sitului/obiectivului arheologic:

1. *nume sit*: Nucleul Istoric al Orașului Chișinău, obiectiv: Muzeul Bisericesc.
 2. *adresa juridică*: mun. Chișinău, sector Râșcani, bulevardul Grigorie Vieru, nr. 11
- categoria clasării sitului*: Nucleul Istoric al Orașului Chișinău reprezintă un sit de însemnătate națională
3. *număr de înregistrare în Registrul monumentelor ocrotite de stat* : nr. 308
- Nucleul istoric al Chișinăului cu amplasamentul cuprins între str. Alexei Mateevici – Mihai Viteazul – Ivan Zaikin – Albișoara – Cheiului – Ismail – Ștefan cel Mare – Ciuflea, reprezentat prin trama stradală cu fondul construit, scuarurile și monumentele păstrate *in situ.*, jum. II a sec. XV – începutul sec. XX (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 15-17 din 02.02.2010)
4. *număr de înregistrare în Registrul arheologic național*: 100.2
 5. *coordonatele GPS ale sitului*: 47°01'52.29"N; 28°50'27.56"E (punctul central al structurii arheologice)
 6. *denumirea locală a punctului în care se află situl*: Teatrul Național „Eugen Ionescu”/Zona Vechiului Sobor și a Muzeului Bisericesc
 7. *tipul sitului*: așezare urbană
 8. *dimensiunile sitului* (lungimea-lățimea sau diametrul-înălțimea): Suprafața cercetată în zona Muzeului Bisericesc este de 4 x 12 m.
 9. *apartenența cultural-cronologică a sitului*: sfârșitul sec. XVIII - primele decenii ale sec. XIX.
 10. *parcela (ele) cadastrală (e)*: 0100418.014
 11. *gradul de conservare a sitului*: Muzeul Bisericesc au fost demolat în anii 60 ai sec. XX. În urma cercetărilor arheologice din anul 2021 au fost descoperite parțial trei încăperi din piatră, care au aparținut Muzeului Bisericesc. Gradul de conservare a acestora este satisfăcător.
 12. *anul descoperirii sitului și autorul descoperirii*: 2021, Sergiu Musteață, Iulian Rusanovschi
 13. *cercetarea arheologică a sitului*: noiembrie 2021, responsabil - dr. hab. Sergiu Musteață. Săpătura arheologică pe locul fostului Muzeul Bisericesc a avut dimensiunile de 4,0x12,0 m. În cadrul secțiunii au apărut, imediat după stratul vegetal, urmele fundației clădirii Muzeului bisericesc. Clădirea este orientată pe axa nord-sud. În fața clădirii s-au descoperit terasa și treptele de la intrare, care au fost parțial cercetate. Pe

suprafața plată a terasei se pot observa urme de la baza coloanelor din fața clădirii. După terasă urmează fundația zidului din fața al clădirii, la mijlocul căreia, s-a descoperit un orificiu care duce spre spațiile subterane ale clădirii. Gaura cu lungimea de 80,0 cm și lățimea de 30,0 cm reprezintă, cel mai probabil, un element al sistemului de ventilare a construcțiilor subterane. În colțul fundației zidului din fața al clădirii, care a fost parțial distrus odată cu amenajarea străzii Arhanghel Mihail s-a descoperit o altă gaură, similară celei menționate mai sus. Prin această gaură a fost posibil să ne strecurăm în spațiul subteran al clădirii unde am constatat existența unui întreg sistem de construcții care necesită o cercetare minuțioasă. Preliminar, putem afirma că avem trei spații amenajate din pietre calcaroase, bine păstrate, unite printr-un sistem de coridoare, care au fost numerotate 1, 2 și 3. Prima structură, datorită dimensiunilor sale, a fost denumită pivnița mare. Complexul nr. 2 este de dimensiuni mai mici, greu accesibilă din cauza unui strat gros de pământ și pietre la intrare, pe jumătate plină cu apă, din cauza scurgerii de apă din apeductul urban. A treia structură, care este în fața celorlalte două pivnițe, are o lungime de peste 12,5 m și lată de 3,8 m.

14. *bibliografie referitoare la sit*: Paul Mihail, „Muzeul istoric-bisericesc din Chișinău”, Paul Mihail, *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia: Așezăminte, scrieri, personalități*, Chișinău, 1993, p. 118-122; Muzeul bisericesc din Chișinău - geneză, împliniri, pribegii: Materialele Conferinței organizate cu prilejul a 100 de ani de la fondarea primei instituții muzeale bisericești din Basarabia, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, Chișinău: EcoEtno Museum, 2006. Eugenia Bejan, „Muzeul istoric bisericesc”, *Chișinău: Enciclopedie*, Chișinău, 1997, p. 333; Elena Ploșniță, „Muzee bisericești în Basarabia”, *Alfa și Omega*, nr. 8, 1996; D. Poștarencu, „O biserică dispărută din Chișinău: Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”, S. Mustață, Al. Corduneanu (ed.), *Identitățile Chișinăului*, ediția a II-a, Chișinău, Editura Arc, 2015, p. 188-206; A. Eșanu, V. Eșanu, *Chișinăul de altădată 1436-1812. Studiu monografic, corpus de documente și alte materiale*, Chișinău: Prut Internațional, 2021, p. 244-256.
15. *data elaborării fișei*: 15.02.2022, Heghea Serghei

I.P. AGENTIA SERVICII PUBLICE
DEPARTAMENTUL CADASTRU

Registrul bunurilor imobile 0100418014

Capitolul

A,B

Deschis

03.05.2007

Subcapitolul I. Bunul imobil

1.0 Bunul imobil Teren
Numărul cadastru 0100418.014
Adresa mun. Chișinău, sect. Rîșcani bd. Grigore Vieru
Modul de folosință Pentru construcții
Suprafața 0.026 ha
Tipul hotarelor generale

Subcapitolul II. Dreptul de proprietate asupra bunului imobil

2.1 Bunul imobil 0100418.014 Stins
Cota parte 1.0
Proprietarul Donșov Ion Simon/decedat/ (25.11.1930), Codul Personal 0972912886347
Domiciliul / Sediul .
Temeiul înscrierii Contract de vânzare/cumpărare nr. 3001 din 07.07.1999 (0100/07/27936)
Titlu de autentificare a dreptului deținătorului de teren nr. 0100418014 din 14.10.1999
(0100/07/27936)
Data înregistrării 24.04.2007

2.2 Bunul imobil 0100418.014
Cota parte 1.0
Proprietarul MALÎȘENCO IVAN IGOR, (06.12.1985), Codul Personal 2001002042313
Domiciliul / Sediul CHIȘINĂU, MIRON COSTIN nr. 13 bl. 3 ap. 31
Temeiul înscrierii Certificat de moștenitor legal nr. 8533 din 09.10.2014 (0100/14/154756)
Data înregistrării 10.10.2014

Subcapitolul III. Grevarea drepturilor patrimoniale

Partea I. Alte drepturi înregistrate.
Nu sunt înscrieri

Partea II. Notări.

3.2.1 Tipul grevării Achitarea în rate Stins
Obiectul grevării Bunul imobil :
0100418.014
indicat în subcapitol II la nr. 2.2:
Temeiul înscrierii Contract de vânzare/cumpărare Nr. 3001 din 07.07.1999 (0100/07/27936)
Termenul / Condiția 07.07.1999 - 10.07.2002
Suma
Titularul grevării / Solicitantul municipiul Chișinău
Domiciliul / Sediul
Însemnări

https://www.cadastru.md/ecadastru/?p=100:20:4238716452014750::NO::P20_SCOPUL,P20_TEMEIUL:0

ACT DE EXPERIZARE

a zonei vechiului Sobor din mun. Chișinău, bld. Grigore Vieru nr. 11

I. Localizarea administrativă: bld. Grigore Vieru nr. 11, municipiul Chișinău. Spațiul amplasat la intersecția str. Arhanghel Mihail, bld. Grigore Vieru și clădirea Teatrului „Eugen Ionescu” (Fig. 1-2).

II. Categoria de protecție

Zona face parte din Centrul istoric Chișinău inclus în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat.

IV. Cercetări arheologice. În luna noiembrie 2021 au fost realizate cercetări arheologice în rezultatul cărora au fost descoperite urmele clădirii fostului *Muzeu Bisericesc*, demolată în anii '60 ai secolului al XX-lea de către autoritățile sovietice¹. Clădirea s-a aflat în imediata apropiere de biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil (Catedrala Veche)” demolată abuziv în anul 1963². Clădirea *Muzeului Bisericesc* a fost casa în care a locuit *Mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni* la începutul secolului al XIX-lea. Săpăturile arheologice au fost realizate pe o suprafață totală de 56 m.p. Cercetările au fost organizate în două suprafețe. Una dintre ele în capătul parcelei de la intersecția str. Arhanghel Mihail și bld. Grigore Vieru (Suprafața nr. 1 cu dimensiunile de 2,0x4,0 m) și alta în partea centrală a parcelei cadastrale 014 (Suprafața nr. 2 cu dimensiunile 4,0 x 12,0 m). În Secțiunea nr. 2 au apărut, imediat după stratul vegetal, urmele fundației clădirii Muzeului bisericesc. Clădirea este orientată pe axa nord-sud. În fața clădirii s-au descoperit terasa și treptele de la intrare, care au fost parțial cercetate. Pe suprafața plată a terasei se pot observa urme de la baza coloanelor din fața clădirii. După terasă urmează fundația zidului din față al clădirii, la mijlocul căreia, s-a descoperit un orificiu care duce spre spațiile subterane ale clădirii. Gaura cu lungimea de 80,0 cm și lățimea de 30,0 cm reprezintă, cel mai probabil, un element al sistemului de ventilare a construcțiilor subterane. În colțul fundației zidului din față al clădirii, care a fost parțial distrus odată cu amenajarea străzii Arhanghel Mihail s-a descoperit o altă gaură, similară celei menționate mai sus. Prin această gaură a fost posibil să

¹ Paul Mihail, „Muzeul istoric-bisericesc din Chișinău”, Paul Mihail, *Mărturie de spiritualitate românească din Basarabia: Așezăminte, scrieri, personalități*, Chișinău, 1993, p. 118-122, Muzeul bisericesc din Chișinău - geneză, împliniri, prilegi: Materialele Conferinței organizate cu prilejul a 100 de ani de la fondarea primei instituții muzeale bisericești din Basarabia, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, Chișinău: EcoEtno Museum, 2006. Eugenia Bejan, „Muzeul istoric bisericesc”, *Chișinău. Enciclopedie*, Chișinău, 1997, p. 333; Elena Ploșniță, „Muzeul bisericesc în Basarabia”, *Alfa și Omega*, nr. 8, 1996.

² D. Poștarencu, „O biserică dispărută din Chișinău: Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”, S. Mustață, Al. Cordoncariu (ed.), *Identitățile Chișinăului*, ediția a II-a, Chișinău, Editura Arc, 2015, p. 188-206; A. Eșanu, V. Eșanu, *Chișinăul de altădată 143-1812. Studiu monografic, corpus de documente și alte materiale*, Chișinău. Print Internațional, 2021, p. 244-256.

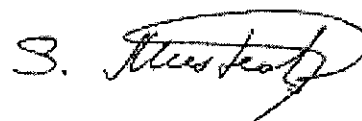
ne strecurăm în spațiul subteran al clădirii unde am constatat existența unui întreg sistem de construcții care necesită o cercetare minuțioasă. Preliminar, putem afirma că avem trei spații amenajate din pietre calcaroase, bine păstrate, unite printr-un sistem de coridoare, care au fost numerotate 1, 2 și 3. Construcția nr. 1, datorită dimensiunilor sale, a fost denumită pivnița mare. Construcția nr. 2 este de dimensiuni mai mici, greu accesibilă din cauza unui strat gros de pământ și pietre la intrare, pe jumătate plină cu apă, din cauza scurgerii de apă din apeductul urban. Construcția nr. 3, care este în fața celorlalte două pivnițe, are o lungim de peste 12.5 m și lățime de 3,8 m.

Concluzii și Recomandări

Cercetarea arheologică a zonei (parcele nr. 014) imediat apropiate de locul amplasării monumentului unde se presupune existența urmelor clădirii Muzeului Bisericesc. Pe suprafața cercetată (Secțiunea nr. 2) au fost descoperite urmele clădirii Muzeului bisericesc (1942-1944) / casa eparhială unde a locuit Mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni (1812-1821) sau casa lui Teodor Sabău construită la finele secolului al XVIII-lea care a fost demolată în anii '60 ai secolului al XX-lea. În fundația fațadei clădirii au fost atestate găuri ale sistemului de ventilare a spațiului subteran. Prin una din aceste găuri a fost posibil să coborâm în subteran unde am descoperit trei spații imense. Ținând cont de situația arheologică atestată, considerăm că este strict necesar să continuăm cercetările în primăvara anului viitor pentru a descoperi majoritatea urmelor fundațiilor clădirii. Totodată, este necesar să descoperim intrarea în spațiul subteran pentru fi studiate și ulterior valorificate. În această ordine de idei, sugerăm primăriei municipiului Chișinău următoarele acțiuni:

- a. cercetarea completă a urmelor acestei clădiri istorice, care este practic cea mai veche construcție din Chișinău;
- b. stoparea scurgerii de apă în incinta subteranei clădirii Muzeului bisericesc care destabilizează construcția;
- c. cercetarea urmelor bisericii Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil (vechiul Sobor);
- d. inițierea unui proiect de consolidare și muzeificare a urmelor clădirii muzeului bisericesc și vechiului Sobor pentru a reabilita memoria locului și reconstituire istoria unor edificii importante pentru istoria Chișinăului. Anexăm câteva sugestii privind perspectiva muzeificării acestei zone istorice.

Totodată, recomandăm includerea vestigiilor arheologice „Muzeului bisericesc (casa Mitropolitului Gavriil Bănulescu Bodoni) în Lista monumentelor municipiului Chișinău.

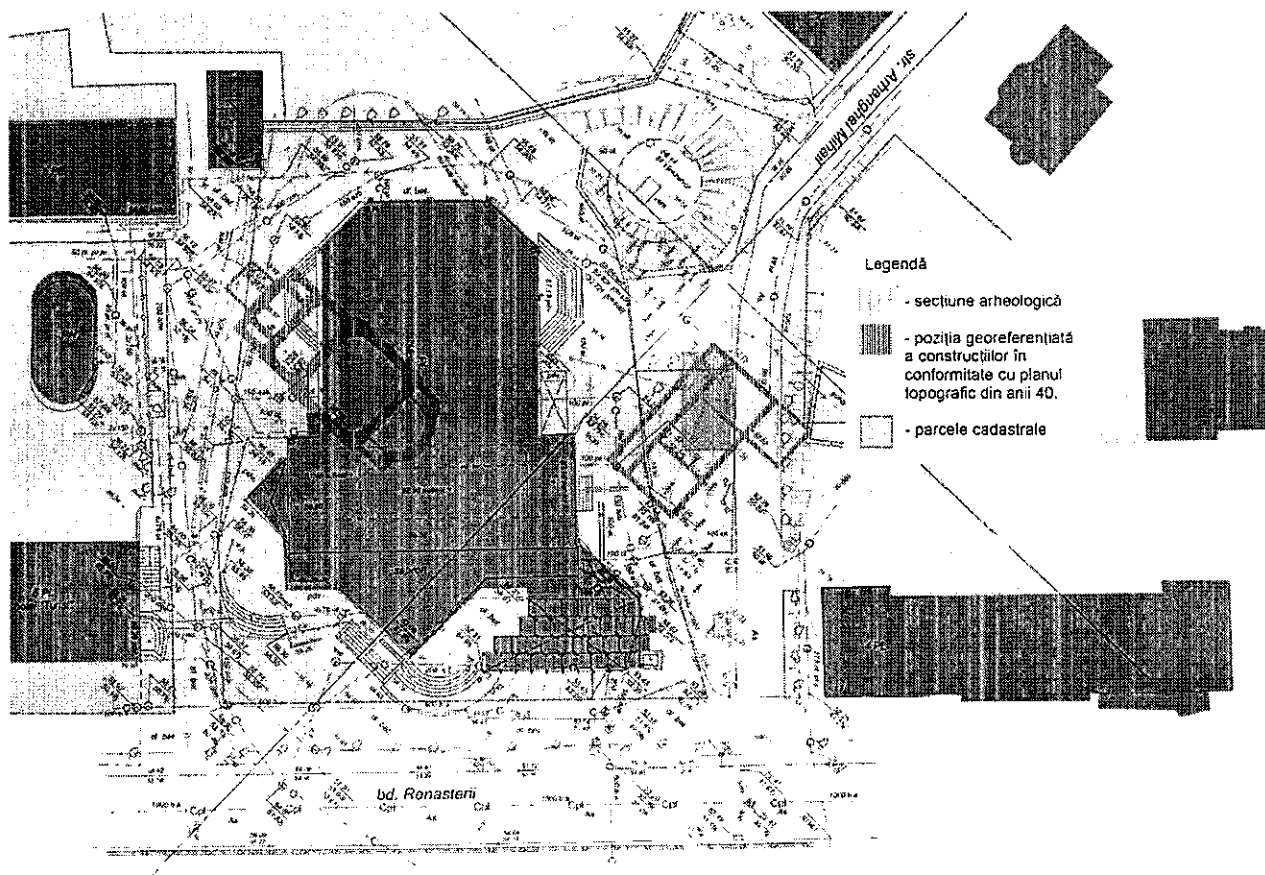
Sergiu MUSTEATĂ, dr. hab., conf.
Coordonatorul investigațiilor arheologice

Informații privind cercetarea arheologică a sitului

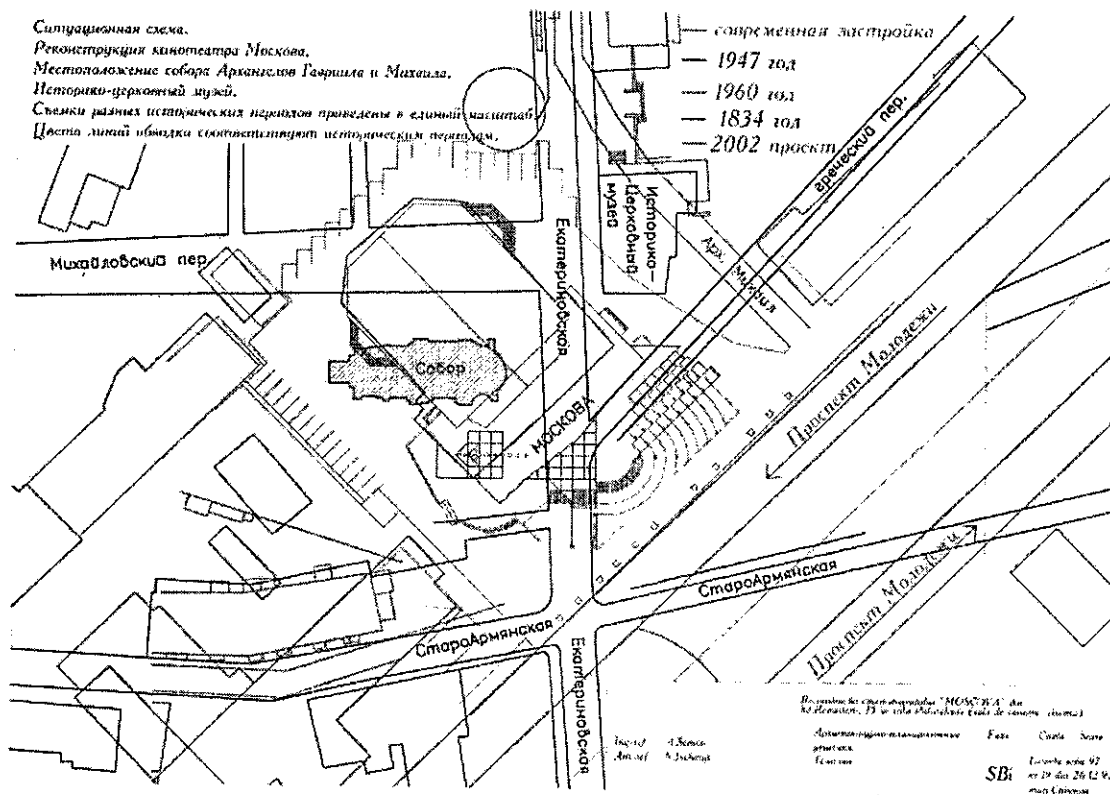
Cercetările din luna noiembrie 2021 coordonate de dl dr. hab. Sergiu Musteață au fost organizate în două suprafețe. Una dintre ele în capătul parcelei de la intersecția str. Arhanghel Mihail și bd. Grigore Vieru (Suprafața nr. 1 cu dimensiunile de 2,0x4,0 m) și alta în partea centrală a parcelei cadastrale 014 (Suprafața nr. 2 cu dimensiunile 4,0 x 12,0 m).

Secțiunea nr. 1 a fost cercetată până la adâncimea de 1,30 m de la nivelul actual de călcare. Primul strat, gros de 20-25 cm, este stratul vegetal compus din sol cenușiu în amestec cu urme de vegetație. Stratul doi, gros de 20 cm, reprezintă lut în amestec cu mici fragmente de calcar. Stratul trei, gros de la 40 cm până la 70 cm, reprezintă urme ale materialelor de construcție (cărămizi, pietre). Stratul patru, gros de 10 cm, se evidențiază în colțul de sud-est al secțiunii fiind compus din nisip. Stratul cinci, gros de 40 cm, reprezintă sol compact de culoare cenușie, fără impurități. În Secțiunea nr. 1 nu au fost descoperite urme de construcții istorice. Straturile culturale sunt alcătuite, în special, din materiale de construcție, care provin cel mai probabil, de la lucrările de amenajare a zonei în anii '60 ai secolului al XX-lea.

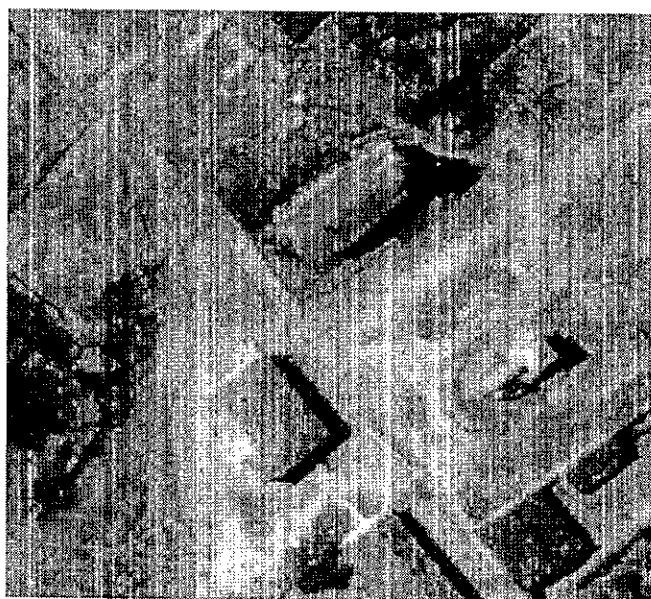
În Secțiunea nr. 2 au fost cercetate urmele fundației clădirii Muzeului Bisericesc care au apărut imediat după stratul vegetal. Clădirea este orientată pe axa nord-sud. În fața clădirii s-au descoperit terasa și treptele de la intrare, care au fost parțial cercetate. Pe suprafața plată a terasei se pot observa urme de la baza coloanelor din fața clădirii. După terasă urmează fundația zidului din fața al clădirii, la mijlocul căreia, s-a descoperit un orificiu care duce spre spațiile subterane ale clădirii. Gaura cu lungimea de 80,0 cm și lățimea de 30,0 cm reprezintă, cel mai probabil, un element al sistemului de ventilare a construcțiilor subterane. În colțul fundației zidului din fața al clădirii, care a fost parțial distrus odată cu amenajarea străzii Arhanghel Mihail s-a descoperit o altă gaură, similară celei menționate mai sus. Prin această gaură a fost posibil accesul în spațiul subteran al clădirii unde a fost constatat un întreg sistem de construcții care necesită o cercetare minuțioasă. Preliminar, se poate afirma că există trei spații amenajate din pietre calcaroase, bine păstrate, unite printr-un sistem de coridoare, care au fost numerotate 1, 2 și 3. Prima structură, datorită dimensiunilor sale, a fost denumită pivnița mare. Pivnița nr. 2 este de dimensiuni mai mici, greu accesibilă din cauza unui strat gros de pământ și pietre la intrare, pe jumătate plină cu apă, din cauza scurgerii de apă din apeductul urban. Pivnița nr. 3, care este în fața celorlalte două beciuri, are o lungime de peste 12,5 m și lată de 3,8 m.

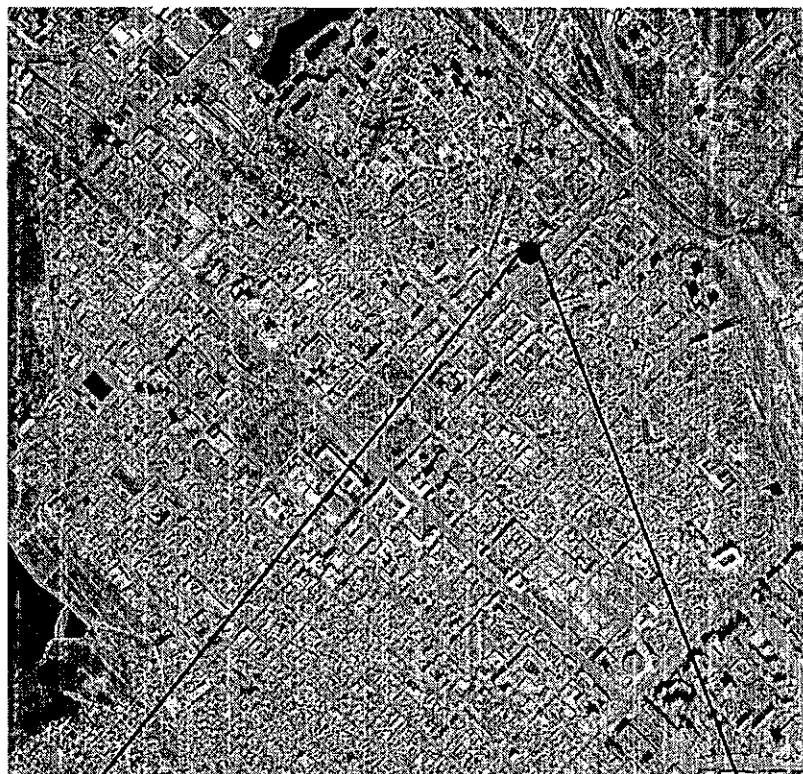
Planul de situație a obiectivelor Vechiu Sobor și Muzeul Bisericesc (autor Andrieș Mihai)

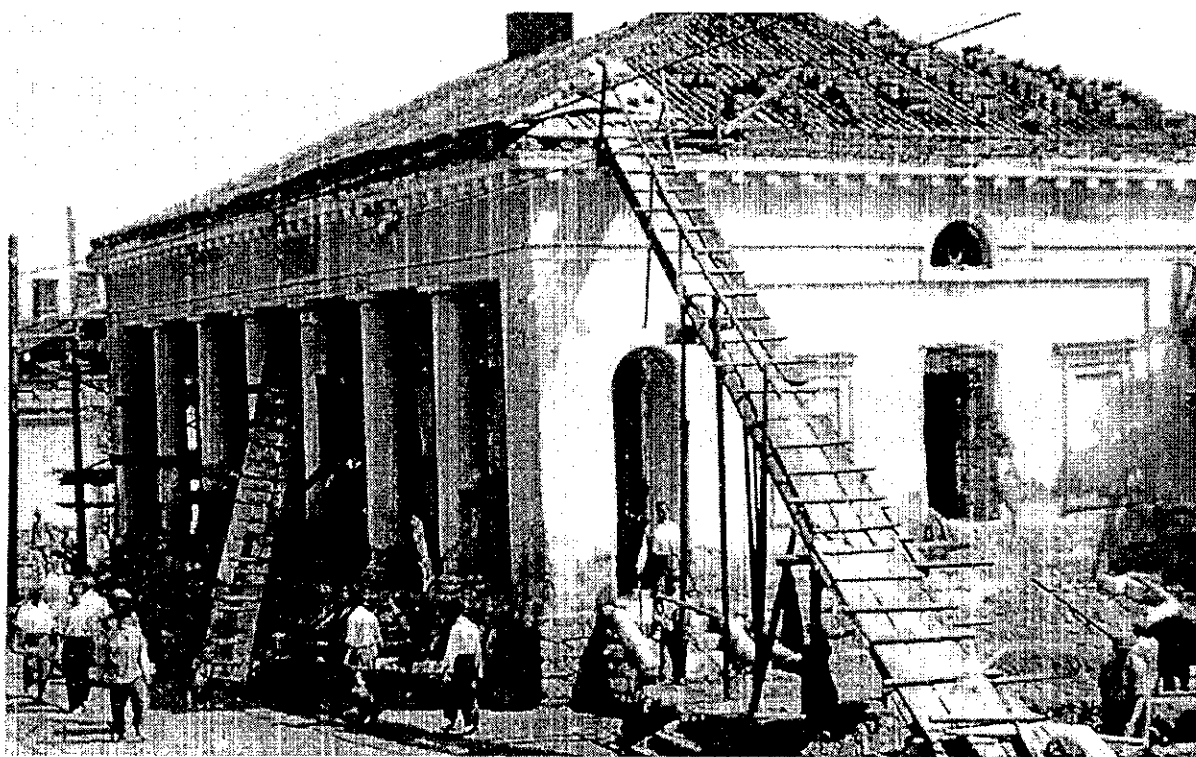
Plan de situatie a zonei Vechiului Sobor (după N. Iskimji)

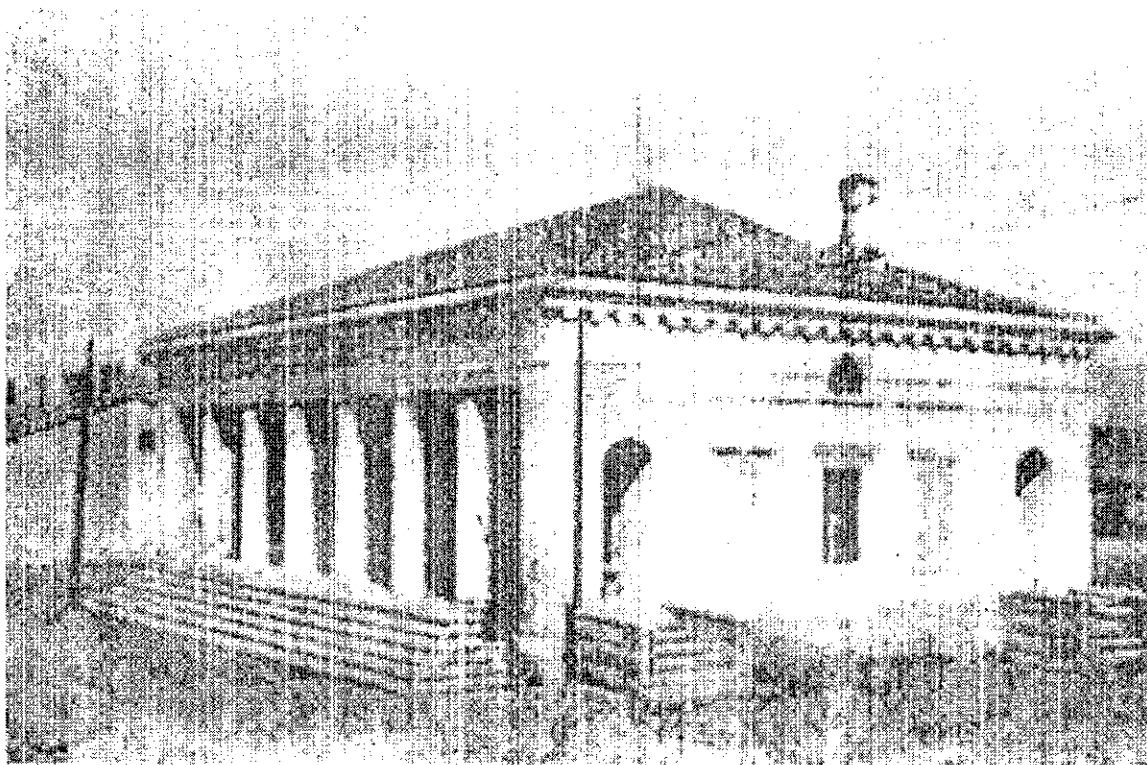
**Fotografie aeriană verticală asupra Nucleului istoric al Chișinăului
cu amplasarea Bisericii Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril (Soborul Vechi)
și Muzeul Bisericesc (3 mai 1944)**

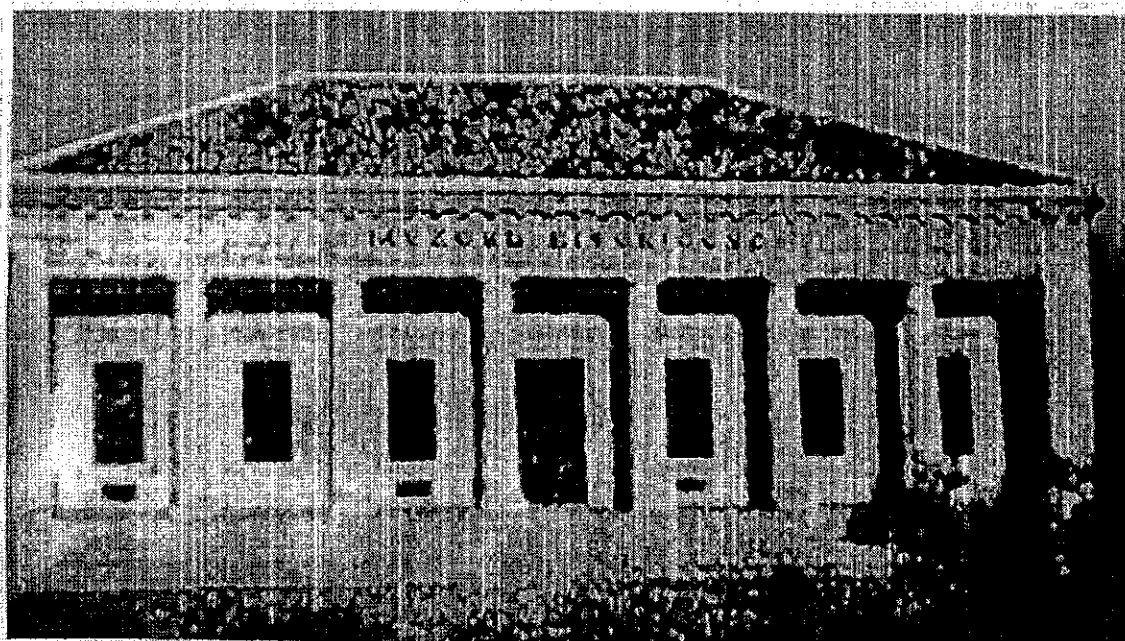
**Nucleul istoric al Chișinăului și locul unde erau situate Biserica Sfinților
Arhangheli Mihail și Gavriil (Soborul Vechi) și Muzeul Bisericesc**

Muzeul Bisericesc din Chișinău în timpul renovării

Clădirea Muzeului după renovare, 1942

Muzeul Bisericesc în vechiul sediu eparhial. Fotografie din 1942
Sursa: Mihail 1993, 119.

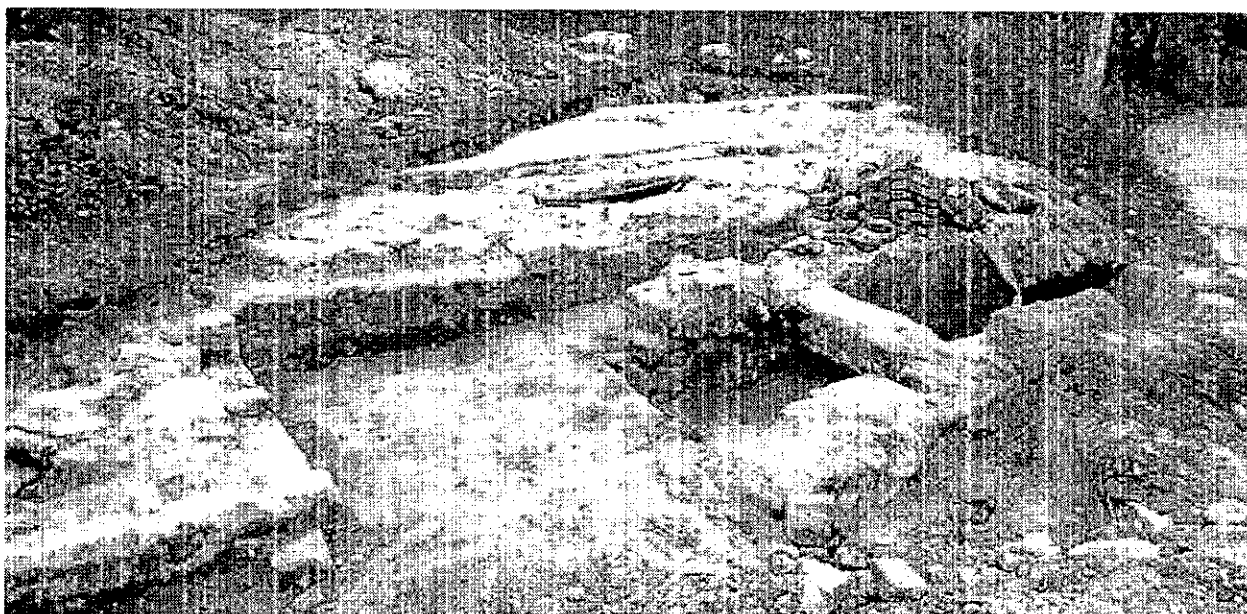
Muzeul bisericesc după reparație (1942)

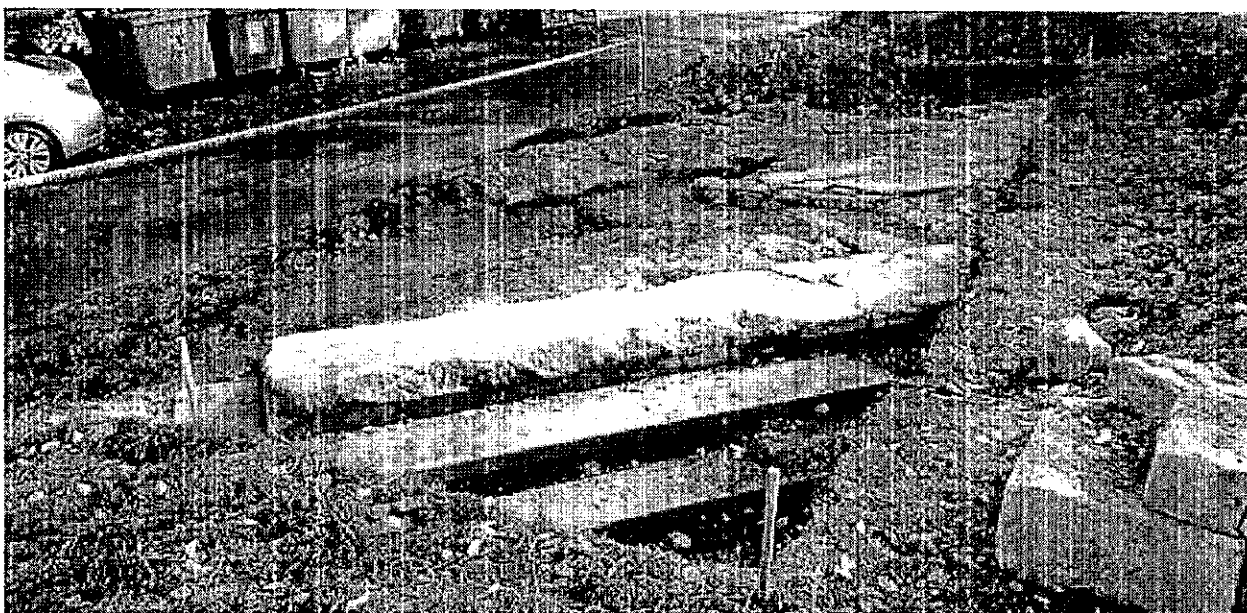
Vechiul Sobor și Muzeul bisericesc după cel De-al Doilea Război Mondial

Muzeul bisericesc înaintea demolării (?1960-1963)

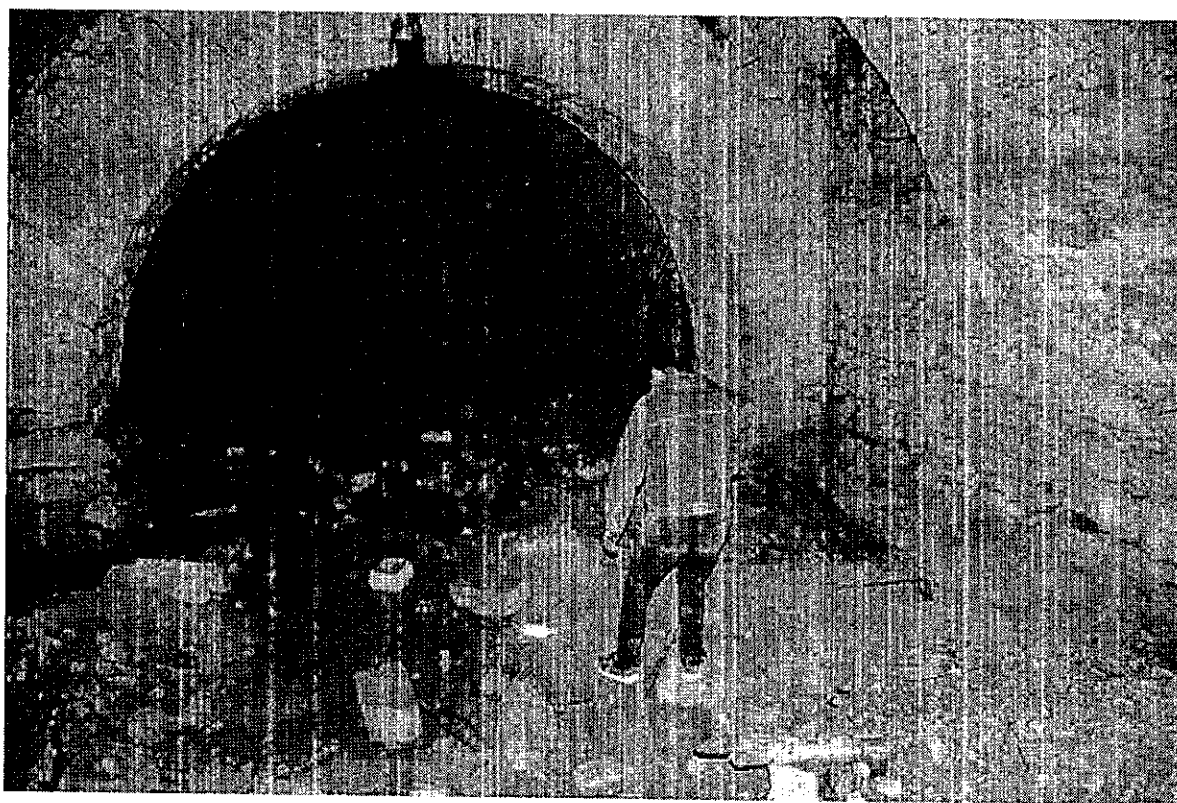
Secțiunea nr. 2. Urmele fundației clădirii Muzeului bisericesc

Secțiunea nr. 2. Urmele treptelor de la intrarea în Muzeul bisericesc

Secțiunea nr. 2. Treptele de la intrarea laterală în clădirea Muzeului bisericesc

Secțiunea nr. 2. Vedere spre pivnița mare din subsolul clădirii Muzeului bisericesc

Secțiunea nr. 2. Pivnița mare din subsolul clădirii Muzeului bisericesc

Secțiunea nr. 2. Trecerea spre pivnița nr. 2 din subsolul clădirii Muzeului bisericesc

Secțiunea nr. 2. Trecere spre pivnița nr. 2 din subsolul clădirii Muzeului bisericesc

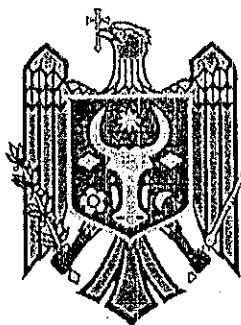

Secțiunea nr. 2. Pivnița nr. 2 din subsolul clădirii Muzeului bisericesc

Ministerul Educației, Culturii și
Cercetării al Republicii Moldova

INSTITUTUL DE ISTORIE

str. 31 august 1989, 82
MD - 2012, Chișinău, Republica
Moldova
Tel/fax: (373 22) 23-33-10
e-mail: institut.istorie@gmail.com

Ministry of Education, Culture
and Research of the Republic of
Moldova

INSTITUTE OF HISTORY

31 august 1989 str., 82
MD-2012, Chisinau, Republic of
Moldova
Tel/fax: (373 22) 23-33-10
e-mail: institut.istorie@gmail.com

Nr. 5/3 din 13.01.2021

Notă informativă

**Biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil (Soborul vechi) din Chișinău
(monument istoric dispărut)**

A fost una din cele mai vechi și frumoase biserici din Chișinău. Informațiile despre existența acestui lăcaș bisericesc datează din secolul al XVII – lea. Inițial, purta hramul Sf. Nicolae și era menționată în documentele istorice și ca Biserica Domnească, fiind construită pe domeniul domnesc. În rezultatul unei bătălii date pe aceste locuri în timpul războiului ruso-turc din 1736-1739, biserica a fost „risipită”/ruinată de tătari. Pe locul fostei biserici, în vara anului 1741, domnul Țării Moldovei Grigore Ghica a permis lui Lupu Năstase, fost agă și fost serdar de Orhei, să reclădească din temelie o nouă biserică, lucrările de construcție fiind terminate în toamna aceluiași ani, când la sfântul lăcaș au fost rânduiți să slujească 2 preoți și un diacon.

Construcția înălțată de Lupu Năstase a dăinuit până la următorul război ruso-turc (1789-1792), când Chișinăul din nou a fost pârjolit, având a suferi și sfântul lăcaș. Pe temelii vechi ale bisericii Sf. Nicolae, în anii 1802-1806, frații Măcărescu – maiorul Ioan și serdarul Teodor – fiii protoiereului Constantin Măcărescu, au rezidit o nouă biserică, cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil. Inscripția ctitoricească din 1806 menționează: “în târgul Chișinăului, ținutul Lăpușnei din nou și din temelie ziditu-s-a această biserică, pe locul vechii biserici a Sf. Nicolai. În cinstea Sf. Voevozi, ca să apere orașul și zidirea aceasta în veci”.

În peisajul arhitectonic al orașului, noua construcție prezenta un veritabil monument al artei moldovenești, arhitectura și sculptura sfântului lăcaș fiind influențate de stilul baroc al bisericii cu hramul Duminica Tuturor Sfinților (Biserica Banu) din Iași, construită în anii 1799-1800. Ceea ce deosebea edificiul de la Chișinău de construcția de la Iași erau dimensiunile lui mai mici.

Amplasată în centrul târgului, bogat și frumos ornamentată (cu icoane noi, pictate în stil neoclasic de pictorul Eustatie Altini, în deosebi - marea icoană a Tuturor Sfinților, dar și Icoana Maicii Domnului cu pruncul în brațe, cu o vechime de aproape o sută de ani, provenind de la vechea biserică Sf. Nicolae), cu catapeteazma aranjată în 3 registre, sculptată în stil baroc; cu cruci de mare valoare, veșminte preoțești precum și alte podoabe și vase de aur și argint necesare pentru oficierea serviciului divin – toate acestea luate împreună, plasau așezământul bisericesc cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil în fruntea lăcașelor bisericești din orașul Chișinău.

La momentul înființării Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului (1813), biserica cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil a fost aleasă ca reședință mitropolitană/episcopală, fiind ridicată la rangul de catedrală, beneficiind de acest statut până în anul 1836, când a fost terminată construcția catedralei Nașterea Domnului. Deși după această dată, biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil revine la statutul de biserică parohială urbană, în conștiința enoriașilor ea s-a păstrat cu denumirea Soborul vechi/Catedrala veche. Memoria colectivă a

fost determinată de mai mulți factori bisericești și culturali: 1. aici au oficiat servicii divine primii ierarhi ai Basarabiei – mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni și episcopul Dumitru Sulima; 2. în preajma bisericii, mult timp s-a aflat reședința mitropolitană/episcopală, iar începând cu anul 1906, în fosta reședință a primului ierarh al Basarabiei, a funcționat un bogat muzeu bisericesc și o bibliotecă de carte bisericească; 3. în clădirile din jurul bisericii, mitropolitul Gavriil Bănulescu – Bodoni a organizat Tipografia Exarhicească, în care, între anii 1814 și 1883, s-au tipărit o mulțime de cărți de cult și didactice din Basarabia, în limbile română/moldovenească și rusă.

Parohia bisericii era destul de modestă. În 1922 ea număra 50 de gospodării, cu enoriași de naționalitate română și rusă. Preot paroh era părintele Boris Binețchi, în vârstă de 45 de ani, încadrat la biserica respectivă din 1915, absolvent al Seminarului Teologic, aflat în serviciu bisericesc din 1901. Funcția de preot-protoiery o deținea Vladimir Loghin, în vârstă de 42 de ani, cu serviciu la acest lăcaș din 1921, absolvent al Seminarului Teologic, în serviciu bisericesc din 1901. Pe post de cântăreț activa Tică Isidor, 25 de ani, absolvent al Școlii de cântăreți, în serviciu din 1922. În această biserică, între anii 1936 și 1944 (cu întrerupere, iunie 1940 - august 1941), a slujit preotul cărturar Paul Mihail, prin strădaniile căruia, la 27 aprilie 1942, în fostul palat mitropolitan, a fost redeschis muzeul bisericesc. Biserica a avut de suferit în anii celui de-al Doilea Război Mondial: în vara anului 1941 a fost distrusă casa parohială, iar în urma bombardamentelor din iunie - august 1944, schije provenite de la explozia bombelor căzute în preajma bisericii au provocat deteriorarea acoperișului și a pereților pridvorului.

În primul deceniu postbelic, biserica și-a continuat activitatea, ba mai mult, având în vedere valoarea ei culturală a fost declarată, formal, monument de istorie și trecută sub ocrotirea statului.

La 7 septembrie 1959, biserica cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil a fost exclusă din Registrul monumentelor de istorie și cultură, astfel declanșându-se mecanismul distrugerii și dispariției unui edificiu de cult cu o istorie bogată de peste două secole. Decizia respectivă a fost adoptată pe fundalul campaniei de lichidare și închidere a mănăstirilor și bisericilor desfășurată de către autoritățile sovietice și de luptă a acestora împotriva religiei și intensificării educației ateiste a populației, dar și de faptul că în acest an, în imediata apropiere a bisericii, a fost înălțat „monumentul eroilor comsomoliști, căzuți în luptele pentru eliberarea Moldovei” (sculptor – L. Dubinovski, arhitect – F. Naumov).

În contextul sistematizării urbane și trasării bd. Tineretului (ulterior, bd. Renașterii, actualmente – bd. Grigore Vieru), printr-o decizie a Comitetului Executiv a Consiliului Orășenesc Chișinău, vechea catedrală a fost demolată în 1963, orașul fiind văduvit de unul din cele mai reprezentative monumente de istorie și cultură, legate de evoluția stilului baroc de la răscrucea secolelor XVIII-XIX. Pe locul fostei biserici, în 1965, a fost construit Cinematograful „Moscova” (arhitect – N. Kureannoi). Actualmente, acest edificiu găzduiește Teatrul Național „Eugene Ionesco”.

Instalarea unui însemn comemorativ pe locul unde a existat biserica cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, care pe parcursul timpului s-a afirmat ca un veritabil templu al credinței strămoșești și ca un important centru de cultură și spiritualitate, ar fi doar o acțiune de consemnare a existenței în timp și spațiu al acestui așezământ bisericesc și, totodată, a recunoașterii neputinței noastre de a suplini cu nimic dispariția lui.

Dr. hab. Gheorghe COJOCARU,
Directorul Institutului de Istorie

Executor: Ion NEGREI,
+373 68686866

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII
ȘI CERCETĂRII
INSTITUTUL PATRIMONIULUI
CULTURAL

Bd. Ștefan cel Mare, 1
Chișinău, Moldova MD-2001
tel./fax (+373 22) 260 957
e-mail: ipcultural.md@gmail.com

MINISTRY OF EDUCATION, CULTURE
AND RESEARCH
INSTITUTE OF CULTURAL
HERITAGE

Ștefan cel Mare, 1 Bd.
Chișinău, Moldova MD-2001
tel./fax (+373 22) 260 957
e-mail: ipcultural.md@gmail.com

Nr. 06/286 din 02.02.2020

Asociația Obștească Monumentum

Drept urmare a examinării demersului Asociației (nr. 04 din 17.01.2021), vă comunicăm susținerea proiectului conceptual de edificare în preajma Teatrului *Eugen Ionesco* a unui însemn comemorativ dedicat vechii catedrale a orașului Chișinău, biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, distrusă de autoritățile orașenești sovietice în anul 1963.

Edificarea însemnului va contribui la punerea în valoare a memoriei privind acest edificiu eclesiastic deosebit de important pentru identitatea culturală și istorică a orașului nostru.

Cu respect,

Directorul Institutului Patrimoniului Cultural,
dr. hab. Victor GHILAS

Ex.: dr. Sergius Ciocanu
Tel.: +(373) 790 52 653